

RESOLUCIÓ DE LA SINDICATURA DE GREUGES

QUEIXA RELATIVA AL DRET A L'EDUCACIÓ (EDUCACIÓ)

ANTECEDENTS

Descripció dels fets objecte de la queixa

En data 6 de febrer de 2024, el ciutadà va presentar una queixa en aquesta Sindicatura en què manifestava la seva disconformitat per l'actuació de l'Institut Joan Brossa amb el seu fill, que és alumne de 3r d'ESO des d'aquest curs 2023-2024. L'adolescent està diagnosticat de trastorn per dèficit d'atenció i hiperactivitat (TDAH) amb base de trastorn de l'espectre autista (TEA) des de fa anys, està en seguiment per part de l'Equip d'Assessorament i Orientació Psicopedagògica (EAP) i el Centre de Salut Mental Infantil i Juvenil (CSMIJ).

Anteriorment anava a un altre institut, d'on va ser expulsat, i el Consorci d'Educació de Barcelona (CEB) li va assignar, aquest curs 2023-2024, un institut que disposa del servei de suport intensiu per a l'escolarització inclusiva (SIEI). Però des que assisteix a aquest institut és expulsat constantment per la seva conducta (li costa mantenir la calma a classe, surt de vegades sense permís de l'aula, té respostes no respectuoses). La família sap que són conductes incorrectes i per això està en tractament.

Per una confrontació verbal entre companys, en què tots dos alumnes es van amenaçar mútuament de pegar-se fora de l'institut, s'ha obert un expedient sancionador i han expulsat l'adolescent un mes, cosa que la família considera excessiu. A més, després d'estar una setmana expulsat, encara no li havien pres declaració. Ho consideren totalment desproporcionat per un problema que es podia haver reconduït d'una altra manera.

Des del primer dia la família ha tingut la impressió que l'institut no volia al seu fill i que el Consorci els havia forçat a agafar-lo, com els van dir. És un adolescent amb TDAH, molt impulsiu, i que no tolera bé la frustració, però consideren que molts professors ni segueixen les pautes del seu pla individualitzat, ni segueixen les indicacions que els serveis de suport els han fet.

Incidents semblants al que es va produir també els ha patit el seu fill amb amenaces d'altres companys de pegar-li fora de l'institut, i no han denunciat mai el tema a l'escola perquè entenen que el millor és fer una mediació entre els nois i que les coses no arribin a més.

Consideren que l'institut volia expulsar-lo i comencen a valorar que potser és la millor opció, però no els agraden les formes ni el fet que no els presenten solucions o alternatives per a una escolarització més adequada per al seu fill.

Actuacions fetes

Admesa a tràmit la queixa, la Sindicatura va iniciar la instrucció de l'expedient. Va estudiar els fets i la legislació aplicable, amb la finalitat de valorar si s'havien aplicat els **principis de bona administració** per a la salvaguarda dels drets fonamentals a la ciutat.

Després d'examinar el contingut de la queixa i la documentació aportada per la persona interessada, es va considerar convenient dirigir-se al **Consorci d'Educació de Barcelona** per tal de conèixer les intervencions fetes en relació amb la queixa presentada.

El dia 22 de febrer de 2024 es va sol·licitar a aquest organisme la informació necessària per a l'estudi de la queixa.

Resposta dels òrgans afectats

El dia 22 de març de 2024, aquesta Sindicatura va rebre la informació sol·licitada.

CONSIDERACIONS

1. Resposta del Consorci d'Educació de Barcelona sobre el cas

D'acord amb la informació que facilita el CEB, l'EAP va reconèixer les necessitats específiques de suport educatiu pel TEA quan l'alumne cursava 5è de primària. Durant el curs escolar 2022-2023, quan cursava 2n de l'educació secundària obligatòria a un altre institut, es van donar uns esdeveniments que van afectar greument la convivència en la comunitat escolar i que van fer necessària la seva escolarització en un altre centre i amb suports més intensius.

Aquest fet va portar a la revisió del seu reconeixement per part de l'EAP, que va determinar la necessitat que l'alumne tingués suport educatiu derivat d'un TDAH de tipus combinat i un TEA. En conseqüència, es va proposar escolaritzar-lo en un centre ordinari, a petició de la família, on va gaudir d'un suport intensiu per a l'escolarització inclusiva (SIEI).

En el present curs, aquest institut té una situació complexa a 3r d'ESO. Dels 79 alumnes, 5 d'ells tenen necessitats educatives especials (NEE) A (dos per sobre de l'estàndard)

i 10 tenen necessitats educatives específiques (NEE) B (quatre per sobre). A més, el SIEI té 7 persones afectades per trastorns d'espectre autista i trastorns greus de conducta en diferents graus.

A l'inici de l'escolarització de l'alumne en aquest centre, la família va signar una carta de compromís que es reflecteix a l'apartat 6.7 del Projecte educatiu de centre (PEC), relativa al fet que el respecte i el diàleg entre tots els integrants de la comunitat educativa (professorat, alumnat, famílies i PAS) **són la base de les normes de convivència, i que s'impulsa la cultura de la pau i la mediació en la resolució de conflictes com a base per a la bona socialització de l'alumnat.**

En la introducció de les normes d'organització i funcionament de centre (NOFC) també s'esmenta que totes les persones membres de la comunitat escolar **tenen dret a conviure en un bon clima escolar i el deure de facilitar-lo amb la seva actitud i conducta.**

L'escolarització de l'alumne d'aquest centre es desenvolupa amb accions provocadores, desafiantes, agressives (entre iguals i amb els adults), fet que genera incoacions d'expedients disciplinaris amb les sancions corresponents de privació de l'escolarització presencial, però no del seu procés d'ensenyament-aprenentatge mitjançant eines digitals.

El cos docent, que ja ha rebut suport del Centre de Recursos Educatius per a Alumnes amb Trastorns del Desenvolupament i la Conducta (CRETDIC), presentava malestar general davant les constants actuacions disruptives d'aquest alumne amb els adults, les contínues queixes de la resta dels companys i companyes d'aula, inclosos els de la SIEI, amb qui s'enfronta obertament, així com de les mateixes famílies i la seva. La situació ha esdevingut insostenible i diferents representants del centre van acordar convocar una reunió de la Comissió d'Atenció Educativa Inclusiva (CAEI) a l'institut, a la qual també va assistir, a petició pròpia, la inspectora referent del centre.

L'objectiu de la reunió va ser descriure el cas, fer un seguiment de les actuacions fetes i concretar les mesures, els suports i els aprenentatges més personalitzats a les necessitats de l'alumne per poder continuar amb la seva escolarització. Els professionals **valoren que el noi té una gran impulsivitat i hiperactivitat, i que es pot parlar d'un trastorn greu de conducta, amb capacitats cognitives preservades.** Aquest mostra una baixa autoestima i gran frustració, amb una resposta conductual amb molt de malestar, que es reflecteix amb desafiaments constants.

L'institut ha adoptat una sèrie de mesures més específiques, com assignar-li un tutor referent (diferent del grup classe al qual pertany), que és el docent de la SIEI (amb qui té vincle), per tal de tenir un únic interlocutor amb la resta dels docents. També s'han dut a terme les actuacions següents:

- Informar l'equip docent que intervé en el grup sobre el protocol d'actuació específic i l'assignació de tutoria diferent.
- Més tolerància pel que fa al nombre i tipus de faltes que alteren la convivència de la resta de companys durant les sessions d'aprenentatge.
- Més flexibilitat en les faltes de respecte vers totes les actuacions d'aprenentatge quan està en el grup classe.
- Actuacions específiques dels adults davant situacions de conflicte, tal com recomana el CRETDIC i la referent de l'EAP del centre.

També es va fer una reunió amb la família per explicar-li aquestes decisions i subscriure amb ella una addenda a la carta de compromís en data 23 de novembre de 2023.

En data 30 de gener de 2024, a l'aula del SIEI es va produir un incident en hora lectiva amb un altre alumne de primer de secundària, en presència d'una docent. L'incident va consistir en injúries i ofenses amb agressions verbals dins l'aula, que van continuar fora de l'aula, amb amenaces d'agressions físiques a la sortida del centre. L'alumne amenaçat i la seva família es van presentar al centre per parlar del tema i prendre mesures en cas que es produís un assetjament físic al seu fill.

Per preservar també el mateix alumne, l'institut el va informar, a ell i la seva família, que, com a mesura provisional, se'l privaria temporalment del dret d'assistència al centre per dos motius: perquè la falta comesa era suficientment greu i perquè van valorar que el risc d'agressió no havia desaparegut per a les dues parts. La família va manifestar un seguit d'objeccions.

En data 1 de febrer de 2024, l'institut va incoar l'expedient disciplinari amb el vistiplau dels serveis d'inspecció, principalment per presumptes ofenses i amenaces a membres de la comunitat educativa, segons l'article 37.1 apartat a) de la Llei 12/2009 d'educació, que determina que les injúries, ofenses, agressions físiques, amenaces, vexacions o humiliacions a altres membres de la comunitat educativa són faltes greument perjudicials per a la convivència al centre.

L'escola també va valorar si s'havia d'obrir un protocol d'assetjament envers l'alumne que era presumpta víctima. Es van seguir les fases del procediment sancionador amb la recollida d'informació escoltant tots els afectats, els tràmits de vista i audiència, i la proposta de resolució, segons l'article 25.3 del Decret 102, de 3 d'agost, d'autonomia de centre. En l'acta de presa de declaració de l'alumne queda palès que els fets relatats no coincideixen en res amb els fets relatats per l'altre alumne i per la docent que era a l'aula en el moment dels incidents.

En data 7 de febrer de 2024, es va comunicar a la família la resolució de l'expedient amb la sanció de suspensió del dret d'assistir al centre durant 17 dies lectius. Aquesta va manifestar que volien una reunió de seguiment amb la referent de l'EAP, el tutor i la

cap d'estudis. En aquesta reunió es va posar de manifest la desconfiança de la família vers el professorat i l'equip directiu, sobretot pel que fa a les actuacions educatives i d'aprenentatge preses per tots els membres del centre des d'inici de curs. Sobre aquesta qüestió, es va donar una situació de confrontació per part de la família cap als responsables del centre.

L'EAP i el tutor van explicar a la família que l'alumne necessitava un aprenentatge més personalitzat, amb grups petits i d'acord amb els seus interessos. És per aquest motiu que se'ls va proposar fer una escolarització compartida amb un centre que ofereix la modalitat d'informàtica, que és de l'interès del noi. La família ho va veure favorable i hi va accedir. Es van iniciar els tràmits perquè, quan acabés la sanció, l'alumne pogués incorporar-se en alguna unitat d'escolarització compartida (UEC), concretament, en un centre de formació d'informàtica. En data 16 de febrer de 2024, es va produir la incorporació de l'alumne.

Els serveis d'inspecció han fet el seguiment de la incorporació de l'alumne a la UEC en coordinació amb la direcció de la Unitat i la direcció i cap d'estudis de l'institut. Fins ara, la família manifesta la mesura com a encertada i el noi hi va content.

2. L'escola inclusiva

Després de posar de manifest quin és el relat dels fets i els arguments aportats per l'administració educativa, la Sindicatura de Greuges vol fer alguna reflexió sobre l'escola inclusiva.

La Llei 12/2009 d'educació té com a objectiu prioritari que els centres adequin llur acció educativa per atendre la diversitat i les necessitats educatives específiques, i promoguin la inclusió de l'alumnat. Estableix que és responsabilitat de l'Administració, a través de la programació educativa, garantir la cohesió social amb la distribució equilibrada de l'alumnat amb necessitats educatives específiques.

La institució del Síndic de Greuges de Catalunya va publicar, el 2021, un informe sobre l'estat de l'escola inclusiva,¹ en el qual identificava tres **obstacles estructurals**:

- **Insuficiència de recursos** destinats a fer possible el nou model d'educació inclusiva.
- **Manca de canvi cultural de paradigma** en la pràctica professional per a l'aplicació del model d'educació inclusiva. Molts mestres creuen que l'atenció d'aquest alumnat és responsabilitat principal del personal de suport i que la seva inclusió depèn fonamentalment de la provisió d'aquests suports específics

¹ <https://www.sindic.cat/ca/page.asp?id=53&ui=8068>

addicionals, sense la necessitat de modificar la mateixa pràctica professional i la dinàmica de funcionament de l'aula.

- **Dèficits en l'alineament i la corresponsabilitat dels diversos actors que intervenen** en l'aplicació del model d'educació inclusiva. Els equips d'assessorament i orientació psicopedagògica (EAP) o els centres de desenvolupament i atenció precoç (CDIAP), entre altres, proporcionen un assessorament a les famílies que no sempre està orientat a la inclusió. Això es deu, d'una banda, al posicionament dels professionals dels diversos serveis en relació amb el model d'escola inclusiva i, de l'altra, a la manca de coordinació i integració dels centres i serveis educatius.

A l'informe anual 2023 del Síndic de Greuges de Catalunya sobre els drets de la infància,² aquella institució supervisora torna a fer èmfasi en el fet que si es vol avançar en la implantació del model d'escola inclusiva, cal reforçar els recursos i millorar la formació del personal docent i d'atenció educativa per tal de fer possible un canvi de paradigma en la pràctica professional i en el seu paper en un sistema inclusiu.

Així mateix, cal tenir en compte que **no té valor educatiu aplicar sancions** de manera automàtica sense considerar suficientment les circumstàncies de l'adolescent, el context o la gravetat dels fets (especialment pel que fa a alumnat amb trastorns diagnosticats) i no fer una ponderació suficient de la seva situació personal i del fet que determinades conductes poden ser manifestacions de les dificultats que té com a conseqüència de les sancions aplicades. Per tant, **en aquest casos, difícilment es produirà una transformació de la conducta i una responsabilització que condueixi a la reparació del dany causat.**

3. Valoració de l'atenció de l'alumne

L'informe de l'EAP de data 28 de juny de 2023 recollia les orientacions i els suports universals, addicionals i intensius que calia tenir presents per a una adaptació i inclusió escolar adequada d'aquest alumne. Concretament:

- **Acollir l'alumne els primers dies** de curs explicant el funcionament del centre i els aspectes organitzatius i normatius que hagi de conèixer per afavorir la seva adaptació al nou context.
- **Acció tutorial específica** per acompanyar-lo en l'àmbit acadèmic, personal i relacional. És important vetllar per establir un vincle de confiança amb ell per tal que pugui sentir-se segur i pugui demanar ajuda quan la necessiti.
- **Oferir entorns estructurats i predictibles**, així com fer ús de l'anticipació per ajudar-lo en la gestió de les seves emocions i a guanyar seguretat.

² https://www.sindic.cat/site/unitFiles/9900/Informe%20Anual%20Infancia%202023_010224.pdf

- **Facilitar l'accés i la representació de la informació** a través de diferents vies, així com fer servir diferents instruments d'avaluació.
- **Oferir acompanyament amb relació a l'organització i la planificació davant les tasques**, tant les que ha de fer a l'aula com fora del centre.
- **Oferir una guia per ajudar-lo a resoldre situacions socials de diferents tipus**, en els moments en què mostri fixació per un aspecte, facilitar-li la possibilitat d'abordar-lo per tal que pugui continuar amb la feina de l'aula, ja que mostra alta rigidesa cognitiva.
- **Afavorir el desenvolupament d'estratègies personals per millorar les seves habilitats socials** i afavorir la relació amb els altres, així com la seva expressió i gestió emocional.
- En el treball en grup, **garantir que es trobi acollit entre els iguals** i que pugui participar de manera positiva en les tasques proposades.
- **Seguiment de l'orientador/a del centre.**
- **Support intensiu de l'educació inclusiva (SIEI).**

L'EAP estableix aquestes orientacions i mesures, ja que, tot i que l'alumne té unes bones capacitats cognitives, presenta dificultats significatives amb relació a la planificació, l'organització i el sosteniment de l'atenció, combinat amb un alt nivell d'impulsivitat, que fa que li costi regular les seves emocions.

A pesar d'aquestes orientacions, a la pràctica l'adaptació de l'alumne al nou institut no va ser l'adequada i desitjada. Recordem que l'institut es troba en una situació complexa pel que fa a l'alumnat de 3r d'ESO amb necessitats educatives especials i específiques.

Així, doncs, sense entrar a valorar amb més profunditat si les mesures sancionadores són adequades en aquest cas (ens hem referit a aquesta qüestió més amunt), sí que volem remarcar **que, de manera complementària, hauria estat convenient activar l'aplicació de mesures alternatives de resolució de conflictes, com la mediació que la família sol·licitava.**

Aquesta eina està recollida al recent Protocol d'actuació davant qualsevol tipus de violència en l'àmbit educatiu del setembre del 2023. Aplicar mesures alternatives de conflictes com la mediació i altres pràctiques restauratives ajuden a millorar la convivència i la creació de lligams i la cultura del diàleg com a eina bàsica en la gestió del conflicte. És també un dels objectius del mateix projecte de convivència de l'institut, amb l'organització del servei de mediació al centre.

En aquest cas, no consta que s'hagi aplicat aquesta metodologia. La Sindicatura de Greuges considera que fer-ho potser hauria evitat conflictes fora de l'escola, els quals es van produir un cop l'alumne ja havia iniciat la seva escolarització a la UEC, segons ens ha informat la família.

Com l'EAP va observar en els seus informes, l'alumne és un adolescent a qui cal suport adult per resoldre determinades situacions, ja que li generen malestar i afecten la seva autoestima. Per tant, **mesures socioeducatives d'aquest caire poden contribuir a millorar les competències socioemocionals, el foment de les habilitats socials i la reducció de comportaments agressius i disruptius.** Recordem que aquests són també objectius del Pla de convivència de l'institut.

Finalment, volem fer un menció relativa a la derivació de l'alumne a la UEC per tal de garantir una atenció més personalitzada. Concretament, assisteix a un centre d'informàtica, atesa la seva gran motivació i les bones habilitats en l'àmbit tecnològic. Sobre aquesta qüestió, la Sindicatura de Greuges de Barcelona considera que **els diversos professionals que atenen l'adolescent i la seva família han de treballar de manera coordinada.** I correspon als serveis d'inspecció de l'administració educativa supervisar que hi hagi la intervenció holística i coordinada que es requereix davant la complexitat del tractament d'infants i adolescents amb necessitats especials als centres escolars.

DECISIÓ

D'acord amb el que disposen l'article 143 de la Carta municipal de Barcelona i el reglament que regula la Sindicatura de Greuges de Barcelona, aquesta institució té com a missió valorar si s'ha produït un greuge. Considerats els fets i les normes aplicables, conclou que, en aquest cas, **l'actuació de l'institut és insuficient per aconseguir una resolució adequada del conflicte entre l'alumnat.**

Per tot el que s'ha exposat, aquesta Sindicatura emet la decisió següent:

- **Recomanar al Consorci d'Educació de Barcelona** que continuï supervisant la inclusió d'aquest alumne a la UEC, i assegurui una intervenció holística i coordinada dels diversos professionals implicats.
- **Recomanar al Consorci d'Educació de Barcelona** que insti i promogui les mesures alternatives de conflictes als centres escolars.

Aquesta resolució es comunicarà a l'òrgan municipal competent, se'n donarà compte al Plenari del Consell Municipal en l'informe anual reglamentari i s'informarà la persona interessada del seu contingut.